

Burger duidelijker maken dat het ernst is met waterproblemen

Waterbeheerders en beleidsmakers moeten meer werk gaan maken van de bewustwording bij het grote publiek van de huidige en toekomstige waterproblemen. Dat was de teneur van de meeste lezingen tijdens de tiende Nationale Conferentie Waterbeheer van Studiecentrum voor Bedrijf en Overheid op 12 en 13 september in De Doelen in Rotterdam. Bij een overstroming in de Randstad kan de materiële schade oplopen tot ver boven de 100 miljard euro vanwege de concentratie van waardevolle gebouwen, industrie en infrastructuur. Dat wateroverlast door toenemende neerslag deels veroorzaakt wordt door simpele zaken als het betegelen van achtertuintjes is bijvoorbeeld vrijwel niet bekend bij de burger.

De meeste Nederlanders weten inmiddels dat er iets moet gebeuren om nieuwe overstromingen in Nederland te voorkomen, maar ze voelen zich niet betrokken bij de oplossing, aldus dijkgraaf Alfred van Hall van Waterschap Hunze en Aa's als één van de eerste sprekers tijdens de conferentie. Hij mist het bewustzijn bij de gemiddelde Nederlander over zijn medeverantwoordelijkheid voor de inrichting van het land. Directeur Ruimte van het ministerie van VROM, Peter Torbijn, maakte duidelijk dat het Rijk zal blijven investeren in de Randstad, maar dat de ruimtelijke inrichting achter dijken kritischer bekeken zal worden. De

Zuidplaspolder bij Gouda vormt daarvan een voorbeeld. Torbijn noemde ook Almere, waar de discussie begonnen is over het binnen of buiten de bestaande dijken bouwen nu deze stad qua omvang in de komende decennia gaat verdubbelen. Hoogetever-schillen in regio's moeten meer bepalend zijn voor de inrichting van een gebied, meent hij. Wateroverlast door zware regenval in dichtbevolkte gebieden kan deels aangepakt worden als burgers duidelijk gemaakt wordt dat zij bijvoorbeeld hun achtertuintjes niet allemaal moeten verharderen.

Dijkgraaf Lambert Verheijen van Aa en Maas wees op de volgens hem slechte informatie-

voorziening vanuit het Rijk over de besluitvorming rond de noodoverloopgebieden. "Daarvan is niets in praktijk gebracht. De mensen uit de genoemde gebieden gaan nu zelf aan het werk", hierbij verwijzend naar de inwoners van de Overdiepse Polder. Financieel blijkt de aanleg van noodoverloopgebieden (in de Ooijpolder en de Beerse Overlaat) niet haalbaar. Waterschap Aa en Maas is nu zelf ook druk doende met plannen om rond 's-Hertogenbosch compartimenteringsdijken aan te leggen. De stad kampte tot voor kort met wateroverlast als zowel de Aa als de Dommel veel water aanvoerden. Beide rivieren komen bij 's-Hertogenbosch bij elkaar. In 1995 brak één van de dijken aan de zuidkant van de stad, waardoor de snelweg A2 twee weken onder water kwam te staan. Het risico op overstromingen is ter plekke - ook vanwege de lage ligging van de omgeving van 's-Hertogenbosch - behoorlijk groot. Verheijen mist de aandacht hiervoor. "Alle aandacht gaat naar de kust. Daar is het probleem zichtbaarder dan in hoog Nederland". Terugkomend op de informatievoorziening moest hij kwijt dat hij er versteld van staat dat de burgemeesters die volgend jaar bij een overstromingsoefening zullen worden betrokken, hiervan zo weinig kennis hebben. "De commissie Luteijn is mislukt, omdat pas na het uitkomen van haar rapportage de discussie plaatsvond met de betrokken overheden en bewoners". Waterschap Aa en Maas gaat nu de discussie aan om eventueel de veiligheidsnormen te verhogen.

Rob de Bruin van AON Risico Management Nederland ging in op de verzekerbaarheid van overstromingsrisico's. Hij vergeleek daarbij de situatie in Nederland met die in België, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. De Bruin pleitte voor aansluiting bij de Fransen en Belgen. Daar moet iedereen zich verplicht op de reguliere polis meeverzekeren voor natuurrampen. De Staat speelt hierbij de rol van herverzekeraar naast de private verzekeraars. In Duitsland doet de overheid niet mee en is ook geen sprake van een verplichting. De premie hangt hier af van het risicoprofiel van de locatie.

De deelnemers aan de Nationale Conferentie Waterbeheer hebben op de laatste dag vijf punten op de agenda geplaatst voor de politici:

- een coördinerend minister voor klimaat

Adequaat reageren op klimaatverandering is voor Nederland van existentieel belang. Toch dreigt het tussen wal en schip te vallen. Ministers van LNV, Verkeer en Waterstaat en VROM leggen persoonlijke accenten op voedselkwaliteit, water, mobiliteit, milieu en woonwijken. Juist klimaat vraagt inhoudelijke congruentie en een consistente koers die niet onderhevig is aan de uitslag van politieke peilingen;

- leiderschap bij gebiedsontwikkeling

Gebiedsontwikkeling is een veelbelovende aanpak om problemen met water om te buigen naar kansen. Nog te vaak kunnen (wetgeving) of dúrven (cultuur en leiderschap) overheden niet door te pakken, als een kleine minderheid zich met hand en tand blijft verzetten tegen ruimtelijke veranderingen. Overheden verschuilen zich dan achter elkaar, want verantwoordelijkheden zijn onvoldoende helder. Dit frustreert een ruime meerderheid, die blijft hangen in zich opstapelende problemen;

- geld voor uitvoering

Na vele jaren van ontelbare hoeveelheden plannen is het hoog tijd voor uitvoering. De Watervisie van het kabinet zet weer in op nieuwe plannen en is broodmager waar het gaat om publieke middelen. Dit terwijl de evaluatie van de ramp in New Orleans laat zien dat voldoende geld voor waterbeheer de ramp had kunnen voorkomen;

- private partijen bij het waterbeheer van de 21e eeuw

Waterbeheer is in Nederland nog voor een zeer groot deel een publieke zaak. Nu het omgaan met water zich meer ruimtelijk gaat manifesteren, veel meer middelen gaat vragen en gebaat is bij creatieve onorthodoxe oplossingen, is het zaak dat overheden private partijen er veel nauwer bij betrekken;

- communicatie over klimaatverandering

Klimaat lijkt een hype, terwijl het voor Nederland ernst is. Communiceer feiten die het midden houden tussen ontkenning en vergroting van wat er op ons afkomt. Accepteer dat we aan de vooravond staan van zeer ingrijpende ruimtelijke veranderingen. Pas na acceptatie kunnen we als land van innovatieve ondernemers van de nood een deugd maken.

Binnen de waterketen zal de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen op korte termijn het meeste resultaat opleveren. Door hardere afspraken met betrekking tot (het boeken van) concrete resultaten moet de burger de doelmatigheid in de waterketen in zijn portemonnee terug zien. Dit kan alleen gerealiseerd worden als de bestuurders zich conformeren aan besparingen binnen de afvalwaterverwerking. Dit blijkt uit het onderzoek van Hoffman Krul & Partners onder de betrokkenen in de waterketen. De resultaten werden gepresenteerd tijdens de Nationale Conferentie Waterbeheer.

Dit jaar is het bestuursakkoord Waterketen ondertekend. Het moet bijdragen aan een doelmatigere en transparantere waterketen. Efficiency is nodig om de stijgende kosten (klimaatverandering, waterkwaliteit, vervangen riolering) binnen de perken te houden. Het bestuursakkoord is vormgegeven door het Rijk, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen, Vewin en de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Al vele jaren wordt gesproken over samenwerking in de waterketen. Er zijn ook vele initiatieven gestart; meer dan 300 samenwerkingsverbanden staan geregistreerd.

Verschillende onderzoeken hebben besparingsmogelijkheden aangetoond. Realisatie hiervan blijkt echter lastiger.

De belangrijkste doelen waartoe de samenwerking moet leiden, zijn: minder maatschappelijke lasten, betere service naar de burger en bedrijven en een structureel integraal beheer van de afvalwaterketen.

Alle partijen vinden dat het tot een vorm van samenwerking moet komen. Burgers en bedrijven moeten hiervan het meeste profiteren.

Uit het onderzoek blijkt dat samenwerking tussen de waterschappen en de gemeenten op

korte termijn de grootste kans van slagen heeft. Alle respondentgroepen zijn ervan overtuigd dat deze samenwerking veruit meer kans van slagen heeft dan een andere combinatie van samenwerking: tussen drinkwaterbedrijven en gemeenten of tussen drinkwaterbedrijven en waterschappen. De nadruk bij de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen betreft vooral de afvalwaterverwerking en de waterplannen.

De meningen over wie het voortouw in de samenwerking moet nemen, verschillen. De VNG en de Unie van Waterschappen hebben in september 2006 een kader aangegeven voor permanente samenwerking in het afvalwatersysteem. Hierin worden de waterschappen, als knooppunt van het zuiveren van afvalwater, gepositioneerd als trekker van dit proces.

Hoffman, Krul & Partners vroeg de respondenten een rapportcijfer te geven voor hun beeld met betrekking tot de voortgang en diepgang in samenwerking. Voor de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen wordt gemiddeld een 7 gegeven; beduidend hoger dan de andere samenwerkingsmogelijkheden.

Provincie en Rijkswaterstaat zijn over het algemeen positiever over de verschillende combinaties van samenwerking. De reden van dit verschil zou verder onderzocht moeten worden.

Beleving en werkelijkheid liggen uit elkaar

De respondenten is ook gevraagd welk onderdeel het beste voor samenwerking in aanmerking komt. Dit oordeel is uitgezet tegen de samenwerkingsinitiatieven. Hieruit blijkt dan men vooral mogelijkheden ziet in waterplannen en kennisuitwisseling. De werkelijkheid laat een ander beeld zien. Hier ligt de samenwerking vooral bij afstemming van investeringen,

waarbij tweederde betrekking heeft op de optimalisatiestudies van het afvalwatersysteem (OAS). Deze studies worden, naast Aquario en Waternet, als één van de successen van de samenwerking gezien.

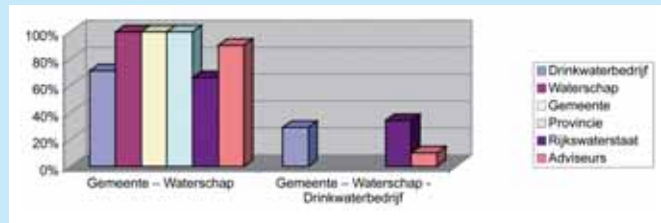
Met het bestuursakkoord waterketen is een volgende stap gezet in de samenwerking in de waterketen. Een gemiste kans in het akkoord is de mate van vrijheid en het gegeven dat alleen gesproken wordt over inspanning en niet over concrete resultaten, aldus de geënuquëerden. Het doen van een benchmark levert immers nog geen efficiency op. Als we de burger de verbeteringen willen laten ervaren, dient de vrijblijvendheid plaats te maken voor concrete resultaatafspraken, waardoor alle bestuurders doelmatigheid in de waterketen tot hun prioriteit benoemen.

Samenvattend

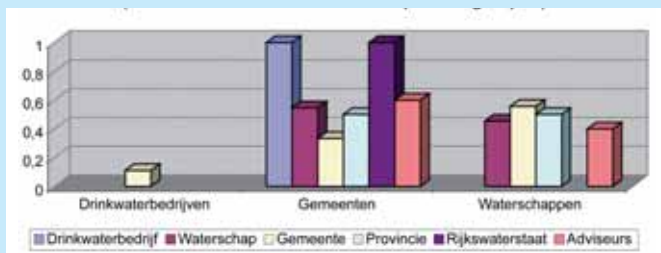
De drinkwaterbedrijven blijven voorlopig aan de kant staan. Om de samenwerking in de waterketen sneller vorm te geven, waardoor de burger inderdaad het voordeel krijgt wat hem wordt beloofd, dient de aandacht vooral gericht te worden op de samenwerking tussen waterschappen en gemeenten. Hierbij nemen de waterschappen de leidende rol op zich. Bestuurders moeten prestaties laten zien: tien procent verlaging van de afvalwaternota in drie jaar. In het licht van het Bestuursakkoord Waterketen dienen de organisaties verplicht de voortgang tot samenwerking aan te tonen en dienen de resultaten van benchmarking te leiden tot efficiencyverbeteringen. Realisatie en ambities met betrekking tot de doelstellingen in de waterketen mogen immers niet afhankelijk zijn van de 'individuele' bestuurder.

Remco Heijnen (Hoffman Krul & Partners)

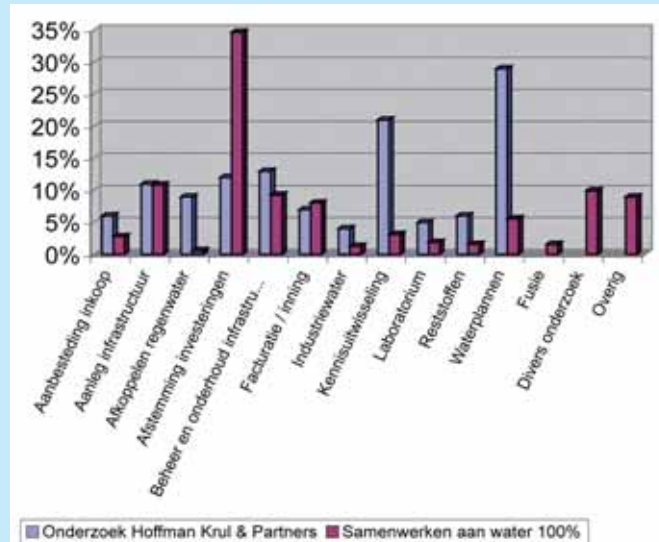
De hoogste slagingskans op korte termijn.

Baat bij samenwerking.

Beste onderdeel van samenwerking.

Chris Zevenbergen.

Slechts tien procent van de Duitsers heeft zich tot nu toe verzekerd voor natuurrampen (onder andere overstromingen). In Groot-Brittannië speelt de overheid weliswaar ook geen rol en is ook geen sprake van een verplichte verzekering, maar hier is wel een laag eigen risico ingevoerd, waardoor bijna iedereen zich verzekert. Bij de recente zware overstromingen is de ontstane schade (van circa 4,5 miljard euro) uit te betalen. Wel is meteen de discussie ontstaan of de volgende keer de schade weer is uit te keren. Volgens De Bruin kan in Nederland de materiële schade bij een overstroming in de Randstad oplopen tot ver boven de 100 miljard euro.

De opnieuw zeer bevlogen Chris Zevenbergen van Dura Vermeer maakt zich grote zorgen over het niet meewerken van de bouwsector in Nederland aan de discussies over de toekomstige inrichting van het land en de rol van water daarin. In programma's als 'Leven met water' is de bouw niet vertegenwoordigd. Die sector heeft momenteel meer dan genoeg opdrachten voor VINEX-wijken. Bovendien kampt de bouw met een personeelstekort. Toch is het de bouw die uiteindelijk het nieuwe beleid zal moeten uitvoeren. Volgens Zevenbergen zorgt de verandering in klimaat ervoor dat statistieken niet meer kloppen, de risico-inschatting moeilijker wordt en daarmee ook het bedenken van de beste oplossing voor een waterprobleem. De bouwsector zal aanpassingen in de ruimtelijke inrichting moeten doorvoeren die deels teruggedraaid kunnen worden.

Zevenbergen mist bij de landelijke overheid een sterk pleitbezorger die eisen stelt. Koplopers in de watersector moeten gestimuleerd worden. De rest komt vanzelf wel, gelooft Zevenbergen. Hij ziet in Meerstad in Groningen een voorbeeld van samenwerking zoals die elders in Nederland nog nauwelijks voorkomt. Hij gelooft ook dat Nederlanders nog wat kunnen leren van Japanners. Naar aanleiding van enkele wederzijdse bezoeken mist Zevenbergen het slagvaardige karakter van de Japanners die de afgelopen jaren in een fors tempo enorme waterinfrastructuur voorzieningen hebben gebouwd.

De tweede dag van de conferentie stond in het teken van gebiedsontwikkeling. Watergraaf Peter Glas van De Dommel maakte zich ook druk, nu om de tergend langzame besluitvorming als slechts enkele individuen allerlei procedures aangrijpen om iets tegen te houden. Glas pleitte ervoor dat een besluit onherroepelijk wordt na een bepaalde tijd. Ook over het tempo van de gemeenten als het om stedelijk waterbeheer gaat, was hij niet zo te spreken. Pas eenderde van alle gemeenten beschikt over een gemeentelijk waterplan. En ook het rijksbeleid ten aanzien van de grote rivieren scoort bij Glas niet hoog. Het werk aan regionale wateren stagneert volgens hem regelmatig omdat de beleidsontwikkeling voor het hoofdwatersysteem langzaam verloopt. Op dit moment is nog steeds een kwart van de primaire waterkeringen niet in orde en van nog eens een kwart is nog steeds onbekend hoe de staat ervan is. Voorzitter Henry Meijdam van de VROM Raad pleitte ervoor om de klimaatverandering niet langer primair te zien als dreiging, maar als aanleiding om na te denken over een nieuwe strategische inrichting van Nederland. Hij is voorstander van het organiseren van een spraakmakende manifestatie om te komen tot een breed gedragen maatschappelijke visie op een klimaatbestendig Nederland.

Hoe ervaart de burger veiligheid? Jop Groeneweg van de Universiteit van Leiden maakte de aanwezigen duidelijk dat eigenlijk alleen klinisch depressieven een redelijk juiste risicoperceptie hebben. Alle andere mensen kunnen risico's moeilijk inschatten of schatten deze ronduit verkeerd in. Dagelijkse doden in het verkeer zijn minder erg dan éénmaal in de zoveel jaar een aantal doden bij bijvoorbeeld geweld door een maniak op een school in de Verenigde Staten.